

Työeläkelaitoksille

DIPLOMAATTIEN PUOLISOIDEN ELÄKETURVA

Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen laiksi ulkomaanedustuksen siirtymisvelvollisten virkamiesten puolisoille maksettavasta erityiskorvauksesta (HE 81/88).

Esityksen mukaan ulkoasiainhallinnon ulkomaanedustuksessa palvelevien siirtymisvelvollisten virkamiesten mukana seuraaville puolisoille maksettaisiin erityistä korvausta, jonka tarkoituksena on täydentää ansiotulojen pois jäämisen vuoksi pieneksi jäävää työeläkettä. Korvausta ei maksettaisi, jos sen ja hakijan muiden työ- ja perhe-eläkkeiden yhteismäärä ylittää 5 870 mk/kk. Markkamäärä on sidottu TEL-indeksiin.

Erityiskorvauksen saamisen edellytyksenä olisi, että puoliso on ennen 65 vuoden iän täyttämistä asunut yhdessä tai useammassa asemamaassa yhteensä vähintään 120 kuukautta. Korvauksen myöntäisi ja maksaisi valtiokonttori.

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1.3.1989.

ELÄKETURVAKESKUS

Antti Suominen
 Antti Suominen

Markku Sirviö
 Markku Sirviö

LIITTEET

Hallituksen esitys 81/88

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ulkomaanedustuksen siirtymisvelvollisten virkamiesten puolisoille maksettavasta erityiskorvauksesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki, jonka mukaan ulkoasiainhallinnon ulkomaanedustuksessa palvelevien siirtymisvelvollisten virkamiesten mukana seuraaville puolisoille maksettaisiin erityistä korvausta ansiotulojen pois jäämisestä eläketurvaan aiheutuvasta vaikutuksesta.

Esitys liittyy valtion tulo- ja menoarvioesitykseen vuodelle 1989 ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1989.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja ehdotettu muutos

Naisten työssäkäynnin yleistymisen ja avioliiton merkityksen osittaisen muuttumisen vuoksi puolisoiden toimeentuloturvan perustan muodostaa yhä suuremmassa määrin kummankin puolison ansiotyö tai sen perusteella myönnettävä oma eläke. Vastaavasti tilapäinenkin työstä poissaolo vaikuttaa yleensä vähentävästi työeläketurvaan. Pysyvä työstä poissaolo ikävuosien 23—64 välisen ajan johtaa siihen, että työeläketurvaa ei muodostu osaksikaan.

Ulkomaanedustuksessa palvelevan virkamielen puolison oman ammatin harjoittaminen tai muu ansiotyö asemamaassa on harvoin mahdollista. Sopivan tai koulutusta vastaavan työn saaminen vieraskieliselle, maassa väliaikaisesti asuvalle henkilölle ei ole helppoa. Myös ulkoasiainministeriön mahdollisuudet edistää virkamiesten puolisoiden työhön pääsyä ovat rajoitetut. Monissa maissa virkamiesten puolisoiden on mahdotonta olla ansiotyössä maan lakien tai yleisten asenteiden vuoksi. Lait saattavat

koskea ulkomaalaista työvoimaa yleensä, tai oman maan kansalaisten työnsaanti on turvattu erityisammattialoja koskevilla ammattipätevyysmääräyksillä. Työn saantia saattavat rajoittaa yleiset asenteet, jotka koskevat yleensä naisten tai tiettyä sosiaaliluokkaa edustavien puolisoiden ansiotyötä. Mikäli ansiotyö sinänsä on mahdollista, edellyttää sen aloittaminen yleensä työluvan saantia asemamaan viranomaisilta.

Siirtymisvelvollisen virkamielen mukana muuttava puoliso menettää usein työpaikkansa kotimaassa. Vuosia kestävät ja käytännön syistä epäsäännöllisesti toistuvat ulkomaanpalvelun jaksot johtavat siihen, että puolisoirtaantuvat kotimaan työmarkkinoilta. Jollei virkavapautta tai sitä vastaavaa lomaa ole myönnetty, myös Suomeen palatessa on ilmennyt vaikeuksia työn saannissa.

Koska työeläke edellyttää perustekseen virka- tai työsuhdetta taikka yrittäjätoimintaa, puolisoille ei edellä selostetuista syistä yleensä kartu työeläkettä sinä aikana, jonka he ovat ulkomailla.

Puolisoiden yleensä puutteelliseksi jäävän työeläketurvan kompensoimiseksi heille ehdotetaan maksettavaksi erityiskorvausta, jonka suuruus määräytyisi sen ajan mukaan, jonka puoliso on asunut yhdessä ulkomailla aviopuolisonsa, virantoimituksessa olevan siirtymisvelvollisen ulkoasiainhallinnon virkamiehen kanssa. Korvauksen määrään eivät vaikuttaisi puolisoitten yksilölliset olosuhteet, kuten esimerkiksi koulutus, ansiotaso tai aikaisempi työura.

2. Asian valmistelu ja valmisteluaineisto

Ruotsissa on vuoden 1986 alusta ollut voimassa asetetus (Förordning om särskild ersättning till medföljande make till tjänsteman inom utrikesförvaltningen; Statens arbetsgivarverks författningssamling 1985: 10), jonka mukaan ulkomaanhallinnon virkamiehen mukana ulkomaille seuranneet puoliset saavat erillistä korvausta ulkomailla asuttujen vuosien perusteella. Tämä on korvaus menetetyistä niin sanotuista ATP- eli työeläkepisteistä, jotka kasvattavat kansaneläkkeen lisäksi heille aikanaan myönnettävää eläkettä. Esitys on valmisteltu

valtiovarainministeriössä yhteistyössä ulkoasiainministeriön kanssa soveltuvin osin tämän järjestelmän periaatteiden mukaisesti.

Valtion vuoden 1988 tulo- ja menoarvioesityksen yleisperusteluissa on todettu, että hallituksella on tarkoitus antaa keväällä 1988 Eduskunnalle esitys ulkoasiainhallinnon ulkomaanedustuksessa palvelevien siirtymisvelvollisten virkamiesten puolisoille maksettavasta erityiskorvauksesta.

3. Esityksen vaikutukset

Ulkoasiainhallinnon virkamiesten siirtymisvelvollisuudesta on säädetty ulkoasiainhallinnosta annetussa laissa (1164/87) ja asetuksessa (1069/86). Siirtymisvelvollisia virkamiehiä ulkoasiainhallinnossa on noin 300.

Korvausjärjestelmän piiriin tulisi noin 200 puolisoa. Korvauksia tulisi maksettavaksi ensimmäisenä vuonna noin 95 000 markkaa. Vuonna 2000 korvauksia maksettaisiin arviolta noin 550 000 markkaa.

Korvaushakemukset käsittelee ja korvaukset maksaa valtiokonttori nykyisellä henkilöstöllään, joten henkilöllisyyksiä ei tarvittaisi.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 §. Lain soveltamisen edellytykseksi ehdotetaan, että puoliso on asunut asemamaassa yhdessä virkamiespuolisonsa kanssa ja että virkamies on siirtymisvelvollinen ulkoasiainhallinnosta annettujen säännösten ja määräysten nojalla. Puolisoiden edellytetään olleen avioliitossa asemamaassa asumisen aikana. Oikeus korvauksen saamiseen säilyy, vaikka puolisoitten avioliitto olisi päättynyt. Täten sekä virkamiehen entinen että nykyinen puoliso saattavat olla samanaikaisesti oikeutettuja korvaukseen.

2 §. Erityiskorvauksen saamiseksi ehdotetaan, että puoliso on ennen 65 vuoden iän täyttämistä asunut yhdessä tai useammassa asemamaassa yhteensä vähintään 120 kuukautta.

3 §. Siirtymäkauden aikana korvausta voivat saada vain vuonna 1918 tai myöhemmin syntyneiden ja 1 päivänä tammikuuta 1984 tai myöhemmin ulkoasiainhallinnon virassa olleiden virkamiesten puoliset.

4 §. Erityiskorvaukseen oikeuttavaa aikaa laskettaessa vuonna 1919 tai aikaisemmin syntyneelle puolisolle otettaisiin huomioon aika vuoden 1969 alusta lukien. Ajan laskeminen olisi porrastettu siten, että vuotta nuoremmat puoliset saisivat lukea hyväkseen aina yhden lisävuoden taaksepäin. Aikaa ennen vuotta 1960 ei kuitenkaan enää luettaisi hyväksi.

Pykälän 2 momentin mukaan ei myöskään aikaa, jonka puoliso on itse ollut ulkomaanedustuksessa päätoimisessa palveluksessa, luettaisi hyväksi, koska tämä aika on hänelle työeläkkeeseen oikeuttavaa palvelusta.

5 §. Korvauksen määräksi ehdotetaan 86 markkaa vuodessa jokaiselta 4 §:n mukaisesti lasketulta lukumäärältään 48 ylittävältä kuukaudelta. Jos huomioon otettavaa aikaa olisi 120 kuukautta, korvauksen määrä olisi 6 192 markkaa vuodessa, mikä olisi pienin maksettava korvaus.

6 §. Koska ehdotetun erityiskorvauksen tarkoituksena on täydentää pieneksi jäävää työtai perhe-eläkettä, sen maksaminen ei ole perusteltua riittävän työtai perhe-eläkkeen saavalle puolisolle. Tämän vuoksi ehdotetaan, että korvausta maksettaisiin vain siltä osin kuin sen ja työeläkkeiden yhteismäärä on enintään 5 870 markkaa kuukaudessa. Määrä vastaa Ruotsissa säädettyä vastaavaa rajamäärää.

7 §. Ikärajaksi korvauksen saamiselle ehdotetaan 65 vuoden ikää siten, että korvaus maksettaisiin aikaisintaan sen kalenterikuukauden alusta, jonka aikana mainittu ikä täyttyy.

Samoin kuin työeläkejärjestelmässä eläkettä, myöskään ehdotettua korvausta ei maksettaisi ilman pätevää syytä taannehtivasti pitemmältä kuin vuoden ajalta ennen sen hakemista.

8 §. Korvaus ehdotetaan sidottavaksi niin sanottuun TEL-indeksiin eli 5 ja 6 §:ssä ehdotetut markkamäärät tarkistettaisiin vuosittain työntekijäin eläkelain 9 §:ssä säädetyn palkkaindeksiluvun mukaan ja myönnetyn kor-

vauksen määrä tarkistettaisiin samoin kuin työeläkkeiden määrät.

9 §. Korvaushakemukset käsittelee ja korvaukset myöntäisi ja maksaisi valtiokonttori.

10—12 §. Pykälissä olisivat säännökset muutoksenhausta erityiskorvausta koskevassa asiassa, erityiskorvauksen maksamisesta silloin, kun valtiokonttori on tehnyt esityksen erityiskorvausta koskevan lainvoimaisen päätöksen purkamisesta sekä säännökset aiheettomasti maksetun erityiskorvauksen takaisinperimisestä.

13 §. Pykälässä annettaisiin valtiovarainministeriölle oikeus antaa tarvittaessa tarkempia määräyksiä lain täytäntöönpanosta.

14 §. Pykälässä säädettäisiin lain voimaantulosta. Pykälän 2 momentissa olisi säännös siitä, että lain 5 ja 6 §:ssä säädetty markkamäärät vastaavat vuoden 1988 niin sanottua TEL-indeksiä.

2. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1989.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

L a k i

ulkomaanedustuksen siirtymisvelvollisten virkamiesten puolisoille maksettavasta erityiskorvauksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tätä lakia sovelletaan niihin ulkoasiainhallinnon virkamiesten puolisoihin, jotka ovat asuneet asemamaassa avioliitossa sellaisen virkamiehen kanssa, joka ulkoasiainhallinnosta annettujen säännösten ja määräysten nojalla on velvollinen siirtymään virantoimituspaikasta toiseen.

2 §

Erityiskorvauksen saamisen edellytyksenä on, että puoliso on asunut ulkomailla virantoimituksessa olevan 1 §:ssä tarkoitetun virkamiehen kanssa avioliiton solmimisen jälkeen vähintään 120 kuukautta. Tätä aikaa laskettaessa otetaan huomioon jokainen alkanut kalenterikuukausi ennen puolison 65 vuoden iän täyttämistä.

3 §

Oikeus erityiskorvaukseen on sellaisen virkamiehen puolisoilla, joka on syntynyt vuonna 1918 tai myöhemmin ja joka on ollut ulkoasiainhallinnon virassa 1 päivänä tammikuuta 1984 tai myöhemmin.

4 §

Edellä 2 §:ssä tarkoitettua aikaa laskettaessa vuonna 1919 tai aikaisemmin syntyneelle puolisolle otetaan huomioon aika vuoden 1969 alusta lukien ja vuonna 1920 syntyneelle puolisolle aika vuoden 1968 alusta lukien. Jokaiselle vuotta nuoremmalle ikäluokalle otetaan huomioon vastaavasti aikaisemmat vuodet, ei kuitenkaan aikaa ennen vuotta 1960.

Edellä 2 §:ssä tarkoitettua aikaa laskettaessa ei kuitenkaan oteta huomioon sitä aikaa, jolloin puoliset ovat yhtä aikaa ulkomaanedustuksessa ulkoasiainhallinnon päätoimisessa palveluksessa.

5 §

Erityiskorvaus lasketaan niiden 2 §:ssä tarkoitettujen kuukausien perusteella, joiden lukumäärä ylittää 48. Korvauksen määrä on jokaiselta tällaiselta kuukaudesta 86 markkaa vuodessa.

6 §

Jos erityiskorvaukseen oikeutetulla puolisollla on oikeus eläkkeeseen tai perhe-eläkkeeseen virka- tai työsuhteen taikka yrittäjätoiminnan perusteella, maksetaan erityiskorvausta vain siltä osin kuin sen ja edellä tarkoitettujen eläkkeiden yhteismäärä on enintään 5 870 markkaa kuukaudessa.

7 §

Erityiskorvaus maksetaan aikaisintaan sen kalenterikuukauden alusta, jonka aikana puoliso täyttää 65 vuotta. Korvausta maksetaan sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana siihen oikeutettu on kuollut. Ilman pätevää syytä korvausta ei makseta pitemmältä kuin vuoden ajalta ennen sen hakemista.

8 §

Edellä 5 ja 6 §:ssä mainitut markkamäärät tarkistetaan vuosittain työntekijäin eläkelain 9 §:ssä tarkoitetun palkkaindeksiluvun mukaan.

Erityiskorvauksen määrä tarkistetaan samalla tavoin kuin on säädetty työntekijäin eläkelain mukaisten eläkkeiden tarkistuksesta.

9 §

Erityiskorvauksen myöntää ja maksaa valtiokonttori. Korvaushakemus on tehtävä kirjallisesti valtiokonttorin vahvistamalla lomakkeella. Hakemukseen on liitettävä edellä 2 §:ssä tarkoitettua asumisesta ulkoasiainministeriön antama selvitys ja muu valtiokonttorin määräämä selvitys. Valtiokonttori maksaa erityiskorvauksen kuukausittain määräämiään maksupäivinä.

10 §

Valtiokonttorin päätökseen erityiskorvausta koskevassa asiassa saadaan hakea muutosta siten kuin haetaan muutosta valtiokonttorin eläkehakemukseen antamasta päätöksestä. Muutoksenhakuun annetusta päätöksestä saadaan edelleen valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen siten kuin on säädetty muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50).

11 §

Jos valtiokonttori on tehnyt esityksen erityiskorvausta koskevan lainvoimaisen päätöksen purkamisesta, se voi, kunnes asia on ratkaistu, keskeyttää erityiskorvauksen maksamisen tai maksaa erityiskorvauksen sen suuruisena kuin purkuesityksen mukaan on pidettävä oikeana.

12 §

Aiheettomasti maksettu erityiskorvaus saadaan periä takaisin myös siten, että se vähennetään vastaisesta erityiskorvauksesta. Kulloinkin suoritettavasta erityiskorvauksen maksuerästä ei kuitenkaan saa vähentää enempää kuin mitä palkasta lain mukaan saadaan ulosmitata.

Aiheettomasti maksettu erityiskorvaus voi-

daan jättää takaisin perimättä, jos sen myöntämisen tai maksamisen ei ole katsottava johtuneen erityiskorvauksen saajan tai hänen edustajansa vilpillisestä menettelystä.

13 §

Valtiovarainministeriö antaa tarvittaessa tarkempia määräyksiä lain täytäntöönpanosta.

14 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 1988.

Lain 5 ja 6 §:ssä säädetty markkamäärät vastaavat vuodelle 1988 säädettyä palkkaindeksilukua.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

Helsingissä 10 päivänä kesäkuuta 1988

Tasavallan Presidentti
MAUNO KOIVISTO

Ministeri *Ulla Puolanne*